

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 32. KÖTETE.

Szikra

A 32. kötet azokat a műveket tartalmazza, melyeket Lenin 1920. december vége és 1921. augusztus közepe között írt.

Ez az időszak a párt és az állam életében igen nehéz időszak volt. Az intervenciókat majdnem mindenütt kiverték már az országból. Az ország gazdaságát azonban teljesen szétzilálta a polgárháború. A gazdasági építés megindításához elsősorban kenyérre volt szükség, a parasztság azonban, amely a polgárháború időszakában hősiessen harcolt a Vörös Hadseregben és elfogadta a hadikommunizmussal járó korlátozó rendszabályokat, most, a polgárháború befejezése után elégedetlenkedni kezdett a kötelező gabonabeszolgáltatás miatt.

Ebben az időszakban a párt, Lenin kezdeményezésére, órlási fordulatot hajtott végre politikájában. Ez a fordulat az új gazdasági politika volt. A kötelező gabonabeszolgáltatásról áttértek a terményadóra, engedélyezték a szabadpiacot, a magánkereskedelmet, sőt, bizonyos megszigorításokkal, a magánipart is. Ez a fordulat, amelynek végrehajtása létkérdés volt a fiatal szocialista köztársaság számára, természetesen kiélezte a harcot a párton belül is.

A 32. kötetben megjelent művek azt a hatalmas, sokoldalú munkát tükrözik, melyet Lenin elvtárs a NEP-ért, a párton és a szakszervezeteken belüli elhajlások ellen vívott harcban folytatott. Ebben a kötetben olvashatjuk Leninnek a X. pártkongresszuson (1921) mondott történelmi jelentőségű beszédeit, valamint »A terményadóról« című röpiratát. Ezekben és még számos munkájában Lenin részletesen megindokolja a NEP szükségességét, megvilágítja az új politika lényegét és végrehajtásának módozatait. Lenin ezekben az írásokban tudományos pontossággal elemzi azokat az osztályviszonyo-

kat, amelyek az új gazdasági politikát szükségessé teszik — nemcsak a Szovjetunióban, hanem minden olyan országban, ahol a lakosság jelentős része vagy éppen többsége a kistermelők közé tartozik.

Leninnek a NEP érdekében, a szocializmus építése érdekében kemény harcot kellett vívnia Trockij, Buharin és követőik ellen. Ezek a pártellenes, néppellenes elemek elsősorban a szakszervezetekben támadtak, a munkások meggyőzése helyett a parancsolgatást akarták a szakszervezeti munka fő formájává tenni, továbbá a szakszervezetekre akarták ruházni a gazdasági élet irányításának és szervezésének állami funkcióit. Lenin vezetésével a párt leleplezte és megghiúsította törekvéseiket, amelyek következtében a munkásosztály szembe került volna a párttal és megbukott volna a szovjethatalom. Erről a kérdésről szól Leninnek számos, ebben a kötetben megjelent beszéde és cikke, többek között: »A szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről és Trockij hibáiról«, a II. Összoroszországr Bányászkongresszuson mondott beszéd, a »Mégegyszer a szakszervezetekről...« című röpirat stb.

Ebben az időben, a polgárháború után, a pártra bizonyos mértékig rányomta bélyegét az a körülmény, hogy számos volt mensevik, eszer, nacionalista elem került soraiba. Ezek az elemek tudatosan és öntudatlanul lazították a párt egységét, frakciókba tömörültek és harcoltak a leninista politika ellen. Lenin több cikkében és főleg a X. pártkongresszuson mondott beszédeiben hevesen bírálta a frakciókat és megvédelmezte a párt egységének eszméjét. A kongresszus határozatot hozott a csoportok feloszlásáról és egyszersmindkorra megtiltotta pártonbelüli frakciók szervezését.

A kötetben szereplő fontos okmányok közül ki kell emelnünk Leninnek a Komintern III. kongresszusán mondott beszédeit. Ezekben Lenin részletesen kifejtette és megindokolta az OK/b/P taktikáját, a Kommunista Internacionálé taktikáját és elemezte a nemzetközi kommunista mozgalom számos fontos kérdését. (B. Gy)

Luigi Longo:

AZ OLASZ NÉP HARCA A FELSZABADULÁSÉRT

Szikra

Luigi Longo ezt a könyvét 1945—47 között írta, mintegy válaszul a különböző emlékiratok és egyéb regényes történetek tömegére, melyek akkoriban szinte elárasztották az olasz könyvpiacot. Minden, többé-kevésbé írástudó, levitézlett államférfi, generális vagy újságíró sietett a maga szerepét a fasiszmus gonosz-tetteiben az ártatlanság fehér színére átfesteni és ugyanakkor lehetőleg bemocskolni a fasiszta rémuralom ellen küzdő partizánokat. Longo vállalkozott arra, hogy leírja az olasz nép harcát, emléket állítva a felszabadulás ügyéért elvérzett sok-sok hős munkásnak, diáknak, parasztnak, akik életüket adták azért, hogy az olasz nép emelt fővel állhasson a történelem ítélőszéke elé, lemosva magáról a kétévizedes gyilkos és rabló fasiszta uralom gyalázatát.

Ennek a harcnak tulajdonképpeni vezére az Olasz Kommunista Párt volt és annak egyik vezető embere Luigi Longo. Már 1928-ban ő állott a torinói munkások fölkelésének élén a fasiszta pogromok ellen. 1930-ban ő irányította a Kommunista Párt földalatti küzdelmét. A spanyol háború idején Gallo néven a nemzetközi brigádok főparancsnoka volt és amikor a francia fasiszta hatóságok fogságába került, Pétain kormánya sietett kiszolgáltatni Mussolini sbirryeinek, akik Ventotene szigetére száműzték.

Mussolini bukása szabadította meg fogságából. Nyomban hozzálátott a fegyveres partizánalakulatok, a Garibaldi-rohambrigádok megszervezéséhez, melyek hamarosan fölrázták és harcba indították az egész országot tényleges antifasiszta erőit. A Garibaldi-brigádok nyomában tömegesen alakultak a városokban és a falvakban is kisebb-nagyobb harci csoportok, amelyek igyekeztek — és sikerrel — valóra váltani Sztálin emlékeztető utasítását: Elviselhetetlené kell tenni az ellenség számára az életet a megszállt területeken. A Garibaldi-brigádok és a Hazafias Akciócsoportok emberei naponként száz és száz helyen rendeztek kisebb-nagyobb támadásokat, szabotázs-akciókat. Longo könyve végén részletes, jó térkép szemlélteti a partizánhadak tevékenységének gócpontjait.

Jellemzők Longo könyvének adatai az úgynevezett »Szövetséges hadak« magatartásáról. Az amerikai-angol parancsnokságok kezdettől fogva rossz szemmel nézték a partizánmozgalom tevékenységét. Támogatást csak a látszat kedvéért, immel-ámmal adtak repülőgépről le-

dobott fegyverek és muníció formájában. Ez a nagy reklámmal beharangozott segítség többet értett a partizánmozgalomnak, semmint használt volna, mert (főleg a jobboldali elemek) a külső segítséget várták, ahelyett, hogy az ellenségtől igyekeztek volna fegyvereket zsákmányolni.

A kommunista vezetés alatt tevékenykedő garibaldisták felléptek az égi ajándékok csodavárása ellen. Felhívásuk szállóige lett országszerte: »Partizán! Ha az égből fegyver hull eléd, köszönd meg a barátoknak, de ne felejtsetd, hogy a te fegyvertárad a német-olasz fasiszták fegyverraktára!«

Amikor az amerikai-angol csapatok partraszálltak Olaszországban, Alexander tábornagy főparancsnok utasítást adott a partizánalakulatok feloszlására. 1944 telén egyszerűen szétoszlásra szolgáltatta fel a partizánseregeket, azzal biztatva őket, hogy tavasszal majd újra kezdek a harcot. Persze arra számított, hogy addig a német és olasz fasiszták összefogdossák és elintézik a fegyvertelen partizánokat. Az amerikai-angol szövetségesek ugyanis jobban gyűlölték a népi demokratikus mozgalmakat, mint a fasiszmust, szívesebben látták volna a fasiszta uralom helyreállítását (amiről tárgyaltak is Graziani marsallal), mint egy olasz népi kormány létrejöttét.

Longo könyve ebből a szempontból is tanulságos dokumentum, értékes adaléka korunk történetének. (Aranyossi Pál)

FILOZÓFIAI LEXIKON

Szikra

A felszabadulás óta eltelt években igen nagy mértékben megnövekedett dolgozóink érdeklődése a filozófia problémái iránt. Mind szélesebb körben merült fel tehát egy filozófiai kézikönyv magyar nyelvű kiadásának igénye. Ez nem véletlen. A marxizmus-leninizmus klaszszikusainak és általában az elméleti munkáknak a tanulmányozása során egyre több filozófiai fogalommal találkozunk. A materialista világnézet diadalmasan tért hódít a dolgozó nép minden rétegében. Állandóan növekszik azoknak a száma, akik alaposabban akarnak megismerkedni a tanulmányaik során előforduló filozófiai kifejezésekkel és fogalmakkal. Ezeket az igényeket hivatott kielégíteni a Filozófiai Lexikon, és ezért nagyjelentőségű megjelenése.

A Filozófiai Lexikon a Szovjetunióban két évvel ezelőtt kiadott »Rövid Filozófiai Szótár« 3., átdolgozott és bővített kiadásának fordítása. A Lexikon szerkesztői, P. Jugyin és M. Rozental neves szovjet filozófusok, egész tudományos

kollektíva közreműködésével alkották meg ezt a kézikönyvet, amely felhasználja a marxizmus-leninizmus klasszikusainak iránytmutató megállapításait és a Szovjetunió Kommunista Pártjának ideológiai kérdésekben hozott határozatait. A szerkesztők arra törekedtek, hogy olyan lexikont állítsanak össze, amely röviden megvilágítja a marxista-leninista klasszikusok filozófiai munkáinak tartalmát, vagy egyéb munkáik filozófiai vonatkozású részeit, megmagyarázza a legfontosabb filozófiai kifejezéseket és fogalmakat, röviden felvázolja a filozófiatörténet nagy alakjainak nézeteit és leleplezi a mai legkülönbébb reakciós irányzatokat.

A Filozófiai Lexikon külön érdeme, hogy viszonylag bő természettudományos anyagot közöl, és a haladó természettudomány eredményeivel illusztrálja a marxista-leninista filozófia igazságát. Különös gonddal foglalkozik Pavlov és Micsurin tanításaival mint a dialektikus materializmus filozófiájának természettudományi alátámasztásával. A Lexikon szerkesztői igyekeztek a bonyolult természettudományos kérdéseket minél egyszerűbben kifejezni, leleplezve a különböző ellenséges burzsoá nézeteket és bebizonyítva a dialektikus-materialista világnézet fölényét.

A dialektikus és a történelmi materializmus fogalmait tárgyaló címszavak a lexikon jelentős részét teszik ki. Ezek a cikkek (pl. »Marxista dialektikus módszer«, »Ugrás«, »Mennyiségi változások átcsapása minőségi változásokba«, »Ellentétek egysége és harca«, »Marxista filozófiai materializmus«, »Visszatükörzési elmélet«, »Igazság«, stb.) kifejtik a dialektikus materializmus legfontosabb tételeit, rövid, népszerű, könnyen érthető formában, sok természet- és társadalomtudományos példával alátámasztva mutatják be ezeknek a fogalmaknak a tartalmát és leplezik le a velük kapcsolatos legkülönbébb burzsoá nézeteket. Ugyanez a helyzet a történelmi materializmussal foglalkozó cikkekkel is (mint pl. »A társadalom anyagi életfeltételei«, »Termelési viszonyok«, »Társadalmi-gazdasági alakulat« stb.). A történelmi materializmussal foglalkozó címszavak ezenkívül kiterjednek a mindennapi életben állandóan felmerülő olyan fogalmak megvilágítására is, mint »Kultúra«, »Kozmopolitizmus«, »Proletárnemzetköziség«, »Állam« stb., stb.).

A marxizmus-leninizmus klasszikusainak egyes műveit tárgyaló cikkek («A tőke«, »A filozófia nyomora«, »Anti-Dühring«, »A természet dialektikája«, »A német ideológia«, »Materializmus és empiriokriticizmus«, »Állam és forrada-

lom«, »Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka«, »A dialektikus és a történelmi materializmusról«, »Anarchizmus vagy szocializmus?«, »A marxizmus és a nyelvtudomány kérdései« stb.) rövid áttekintést nyújtanak az e művekben kifejtett gondolatokról, jelentőségükről és keletkezésük körülményeiről, és kimutatják, hogyan alakították ki és miben fejlesztették tovább ezekben a munkákban klasszikusaink a marxizmus-leninizmus elméletét.

A filozófiatörténeti cikkek (pl. »Arisztotelész«, »Középkori filozófia«, »Az ókori Kelet filozófiája«, »A mai Kína filozófiája«, »Diderot«, »Hegel«, »Feuerbach«, »Csernisevskij« stb., stb.) ismertetik az egyes filozófusok életét, munkásságát és marxista-leninista alapon értékelik életművüket.

Külön ki kell emelni a Marx, Engels, Lenin és Sztálin életét ismertető cikkeket, amelyek röviden, átfogóan ismertetik nagy klasszikusaink munkásságát és értékelik alkotásaik jelentőségét.

A Filozófiai Lexikon Sztálin elvtárs »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban« c. művének megjelenése előtt készült, és ezért bizonyos hiányosságai vannak. Ezek a fogyatékoságok azonban nem érintik a munka egészét, és a helyenként található szerkesztői lábjegyzetek — ahol ez feltétlenül szükségesnek mutatkozott — idézik Sztálin elvtárs művének odavágó részeit, hogy ezzel is megkönnyítsék a lexikon használatát. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az olvasó az egyes problémák tanulmányozásánál ne olvassa el Sztálin közgazdasági munkájában a megfelelő részeket.

A Filozófiai Lexikon e fogyatékoságok mellett is hasznosan tölti be feladatát. Olyan kézikönyv, amelyben a filozófia kérdései iránt érdeklődő olvasó választ kap a legfontosabb problémákra. A Lexikon közel 500 címszavából marxista-leninista alapokon készült általános áttekintést és értékelést kaphatunk a filozófia mai állásáról.

(Varga Iván)

MAGYAR MÁJUS ELSEJÉK

Szikra

A nemzetközi munkásmozgalom történetében a II. Internacionále alakuló kongresszusa óta mindig nagy jelentősége volt és van ma is május elseje évenkénti megünneplésének. 1890. május elseje óta a nemzetközi proletariátus száz-ezrei sorakoznak fel ezen a napon és tesznek hitet a munkásosztály ügye, a szocializmus mellett.

A Magyar Munkásmozgalmi Intézet összeállításában megjelent dokumentumgyűjtemény feltárja azokat az eddig még nyilvánosságra nem került, vagy csak a korabeli sajtóban megjelent iratokat, újságcikkeket, melyek a magyar munkásosztály május elsejei harcok megmozdulásait tükrözik, kezdve az 1890-es első nagy tüntetéstől a felszabadulás után megünnepeelt első szabad május elsejéig. Emellett a május elseje megünneplésének előkészítését, a tüntetések lezajlását, az uralkodó osztályok kíméletlen terrorját tükröző dokumentumok mint lázgerbék mutatják meg a munkásmozgalm főbb problémáit is az illető szakaszban vagy esztendőben. Így a kötet — azonkívül, hogy méltó emléket állít az évtizedekig tartó harcoknak — nagy segítséget nyújt a magyar munkásmozgalm történetének tanulmányozásához is.

A múlt század kilencvenes éveiben felinduló forradalmi mozgalom ereje megmutatkozott a május elsejék megünneplésében is. Az első május elsejét 1890-ben csak Budapesten 60 000 részvevő tüntetésével ünnepelte a magyar munkásosztály, harcolva jogos követelése, a nyolcórás munkaidő megvalósításáért. S a további években is; minden esztendőben impozáns megnyitkozását adták a nemzetközi proletárosszefogásnak. Az orosz-házi és a békéscsabai események, majd 1894-ben a hódmezővásárhelyi zendülés ország-világ előtt bebizonyította a proletariátus és szegényparasztság harckész-ségét, forradalmiságát.

Az uralkodó osztályok válasza az emberegesebb életért, jobb munkakörülményekért, politikai jogokért harcoló munkások követelésére a terror, a csendőrsortútz, a kitoloncoltatás és a hírhedt »rabszolgotörvény« volt. Az uralkodó osztályok segítségére siettek a megalkuvó szociáldemokrata pártvezérek is, akik a századfordulóra már teljesen a kezükbe kaparintották a párt irányítását. Minden más követelést félretéve, egyetlen célt tűztek a magyar munkásosztály elé: harcolni az általános választói jogért. A párt-sajtót, a népgyűlési szónokok szavait, a május elsejei tüntetések jellegét a »mindent megoldó« általános választójog követelése hatotta át. S minden törekvésük az volt, hogy az eddigi során olyan erőt, szervezettséget felmutató május elsejéket »békés sörözéssé«, majálissá változtassák át.

A magyar munkásosztály azonban a szociáldemokrata mesterkedések ellenére tovább folytatta harcát, s az 1900-as években is »megmutatta kemény öklét a hatalom urainak«. Az 1905—1907-es oroszországi forradalom, majd 1912-ben a lénai események mozgósítóan hatot-

tak a magyarországi munkásmozgalmra és ez megmutatkozott a május elsejei tüntetések eseményeiben is. Amikor pedig a háború veszélye egyre fenyegetőbbé vált, a magyar munkásság május elsejei tüntetéseit is áthatotta a háború elleni harc szelleme. »Le a háborúval!«, »Lámpavasra Tisza Istvánnal!« — ezek voltak a fő jelszavak az első világháború előtti, 1913-as május elsején. S ez a szellem a háború alatt egyre nagyobb erővel nyilvánult meg. 1918-ban a forradalmi szocialisták az Oroszországban győztes forradalmat állítják példának a májust ünnepelő forradalmi proletariátus elé.

A május elsejék felszabadulásig terjedő történetének fénypontja az 1919-es május elseje, amikor a magyar nép először ünnepelte meg az 1918 novemberében megalakult forradalmi kommunista párt vezetésével szabadon a nemzetközi proletariátus világunnepeit. Szabad emberek szabad májusa volt ez az ünnep, melynek fénye reménykeltően világított a Horthy-reakció legvadabb esztendeiben is. Mert a magyar proletariátus harckész-ségét — ha elerőtlenítette is a nagy vereszettség, a sok áldozat — nem törte meg a Tanácsköztársaság leverése. Az illegális kommunista párt vezetésével a vérengző ellenforradalom idején is megünnepeelt minden május elsejét, aktív harci állomássá téve minden alkalmat a fasizmus, az új háború veszélye ellen.

A nemzetközi proletariátus májusi nagy ünnepe mindig fontos harci esemény volt. Harcot jelentettek a májusi tüntetések a kizsákmányolás, a tőkés rendszer ellen, a proletáruügy, a szocializmus mellett. Tartalmuk nem változott meg, csak bővült és új értelmet nyert a felszabadulás után. Harci seregszemlék mostani május elsejünk is a béke ügye, a szocializmus építése mellett, harci tüntetés az ellenség, az imperialista háborús gyujtogatók ellen.

A kötet összeállítói hasznos és jó munkát végeztek. A megválogatott anyagok helyesen tükrözik az egyes esztendők május elsejei eseményeit, és az időrendi közlési mód is megfelel az iratközlés Szovjetunióban bevált módszereinek. Az egyes időszakok fejezetekre bontása híven követi a magyar történelem fontosabb szakaszait. A kötet összeállítói azonban megálltak 1945-ben és így aránytalanul kevés a felszabadulásunk utáni május elsejékről szóló anyag, bár Réti László előtanulmánya egészen 1952-ig ismerteti az eseményeket. Helyesebb lett volna az első részek jelentéktelenebb dokumentumainak elhagyásával és a felszabadulás után megünnepeelt május elsejék anyagának közlésével arányosabbá tenni a kötetet. (I. B.)

Rákos Ferenc:

ÁLLAM ÉS ALKOTMÁNY A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGBAN

Jogi és Allamigazgatási Könyvkiadó

Politikai irodalmunk — tudományos folyóiratainkat is beleértve — sajnos, ezideig nem fordított kellő gondot a dicsőséges Magyar Tanácsköztársaság történetének részletes feldolgozására. Ezért hézagpótló munka Rákos Ferencnek most megjelent közel 150 oldalas, alapos tanulmánya.

Történelmi perspektívába beállítva, a Szovjetunió államjogával, alkotmányával állandóan összehasonlítva ismereti a Tanácsköztársaság jogrendszerét, igazságszolgáltatását, fontosabb rendeleteit és ideiglenes alkotmányát. Kíméletlen őszinteséggel leplezi le a hibákat is, hogy ezek árnyéka annál inkább kidomborítsa azt a ragyogó fényöszönt, amelyet a Tanácsköztársaság 133 napja a magyar történelemben jelent. Bevezető szavaiban idézi Rákosi Mátyás szavait: »... a Magyar Tanácsköztársaság, a magyar kommun szerves része és folytatása volt a magyar szabadságharcoknak és forradalmaknak.« Rákos Ferenc hangsúlyozza, hogy a magyar proletariátus elvéülhetetlen érdeme, hogy a világ népei közül elsőnek követte az oroszországi proletárok példáját. Az állam és alkotmány alapelveinek marxista-leninista szellemű ismertetése után a könyv behatóan foglalkozik a Magyar Tanácsköztársaság megalakulásával, amelynek alapját a két munkáspárt megegyezése alkotta. A Tanácsköztársaság bukásának egyik legfőbb okára mutat rá a megegyezés és a néphez intézett kiáltvány hiányosságaiban. Végzetes hiba volt, hogy a forradalmi Kommunista Párt felozlatta önmagát és beleolvadt az egyesült pártba. Ez a hiba lett a Tanácsköztársaság gyengeségének és ingadozásainak legfontosabb kútforrása. A szerző a másik súlyos hibát a Tanácsköztársaság agrárpolitikájában látja. A Tanácsköztársaság jogalkotása és alkotmánya ugyanis nem rendelte el a földosztást, bár kimondotta a nagybirtokok társadalmi tulajdonbavételét. Pedig a Nagy Októberi Szocialista Forradalom híres októberi dekrétumai között az első a békéről, a másik pedig a földről szól s e dekrétum a dolgozó parasztok használatába adta át az államosított földet. A nemzetek jogainak kérdésében sem tette magáévá a Tanácsköztársaság alkotmánya a szovjet példát.

A szerző részletesen felsorolja a tanácskormány különböző rendeleteit a Tanácsköztársaság védelméről, a népgazdaság szervezéséről, a földbirtok, a tőkésva-

gyon, a bérházak szocializálásáról. A könyv egyik legfontosabb és legfigyelemreméltóbb fejezete a munkáról és a munkajogról szól. Ez a fejezet ma is forrón időszerű. Alapvető és rendkívül tanulságos a Tanácsköztársaság igazságszolgáltatásáról szóló fejezete, amely méltó emléket állít azoknak a mártiroknak, akik a fehérterror őrjögésének estek áldozataiul. Behatóan ismerteti az ideiglenes Tanács-alkotmányt és egyformán világítja meg fény- és árnyoldalait. (Parragi György)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Gábor Andor:

VÁLOGATOTT VERSEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A magyar olvasóközönség, de különösen a fiatalabb olvasónemzedék számára mindmáig néhány, az antológiák lapjairól ismert megrázó erejű vers jelentette Gábor Andor nevét. Országszerte olvasták, szavalták az »Orgovány«-t, a »Tiszt urak«-at, — a fehér terror leplezésére írott izzó hangú vádiratokat —, de verseiből ennél többet kevesen ismer-tek.

Elsősorban ezért hat a felfedezés erejével és örömeivel válogatott verseinek új, hézagpótló gyűjteménye.

A világháborút megelőző, nyomasztó feszültséggel terhes esztendőből való az első, napjaink boldog, építő korszakából az utolsó költemény. Közte negyven év kemény és áldozatos harcának költői terméke: a háború, az ellenforradalom, és a magyar nép számára még végzetesebb fasiszta háború, majd az azt követő felszabadulás nagyszerű dokumentumai.

Gábor Andor, aki még mint a ferencjózsefi Magyarország jótollú újságírója kezdte meg irodalmi pályafutását, valójában a forradalom bukását követő hónapokban és években vált igazán költővé. A mélységes fájdalom, a nép sorsáért való fojtó aggodalom, az emigrációk keserű kenyeré ihlette legnagyobb, leplező verseire, amelyekben Siófok és Orgovány véreskező gyilkosait állítja a magyar nép és a történelem ítélőszéke elé. A bitófák és börtönök, részegen dözsölő tisztek és munka nélkül ödöngő proletárok országáról soha senki nem rajzolt nála megrázóbb, sötétebb képet. De a kép sötétjét mégis, a drámai cívvel megrajzolt bitók árnyékában is, be ragyogja a költő kommunista hite, hazaszeretete és a népbe vetett mélységes bizalom. Gábor Andor a fehér terror

és a Horthy-fasizmus legszörnyűbb éveiben is hitt abban, hogy a munkásosztály »a világ telét tavasszá tudja verni«.

A magyar nép ébresztését vállalta feladatának és szinte a fasiszta háború utolsó napjáig biztatja lankadatlan erővel az orosz fronton harcolókat és az ott hon maradottakat, fordítsák fegyvereiket az igazi ellenség, a Hitler-banda ellen. Ugyanez a forró népszerűtet, ugyanez a tűz hatja át verseit később, a győzelem éveiben, mikor a magyar nép belső ellenségei iránt éberségre hívja fel figyelmünket, az új életért folyó harcra szólítja csatasorba ősz fejével, akadozó szívével a nála fiatalabbakat.

Igazi, a szó legnemesebb értelmében vett politikai, vagy ha úgy tetszik, agitációs költészet az övé. És hogy az időszerű harci feladatok vállalása, odaadó szolgálata mennyire nem szegényíti, hanem gazdagítja a költő húrjait, a többi között ez a kis kötet is bizonyítja. A könnyed dalszerűségtől a drámai feszültséggel terhes balladai hangig, a mesélő fuvolaszótló a maró szatiráig minden költői árnyalat fellelhető verseiben. és éppen ez a sokrétűség adja meg a kötet sajátos egyéni hangját. (Földes Anna)

Papp Ferenc:

ACÉLFOGAK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Egy marosvölgyi fűrésztelepen játszódik a fiatal erdélyi író regénye. A cselekmény ideje 1947–48, a román király elűzésének, a Román Népköztársaság megalakulásának, az üzemek államosításának mozgalmas időszakára.

A regény első részében a fenyőházi proletáriátusnak a tőkésekkel szemben vívott harcát mutatja be az író, a második rész a már államosított üzem életéről szól, arról, hogy milyen hősi erőfeszítéssel küzd a munkásság a termelékenység fokozásáért, az ellenség aknamunkájának leleplezéséért.

Hőse Balázs Pista, a frontról visszatérő fiatal munkás, akinek egész családját elpusztították a fasiszták. Szülei elvesztése miatti depressziója lassan-lassan feloldódik szenvedélyes munkaszeretetében, kialakuló baráti kapcsolataiban és egy fiatal munkáslánnyal, Avram Ila iránt ébredő szerelmében.

Pista mellett a pozitív figurák egész sora él és cselekszik a regényben. Nistor Toáder, az okos, fegyelmezett párttitkár, Miklósi Gábor gatterlakatos, a még sok kispolgári nézettel, szokással küzdő fiatal értelmiségi: Serban Viktor, — mind részt vesznek a tőkésekkel, reakciókkal folytatott harcban.

És ez a küzdelem nem könnyű, — Papp Ferenc az élet sokszínű gazdagságának tükrében ábrázolja az eseményeket. Gyorsan pergő, szervesen összefüggő képekben mutatja meg az író a két szembenálló világot: az új embereket, akik éjt nappallá téve fáradoznak azon, hogy az üzem tovább működhessék, és a tegnap embereit, akik titkos éji találkozókön szövök gyilkos terveiket.

Kár, hogy negatív figuráinak ábrázolása sokkal jobban sikerült; valóságosabbak, élőbbek, mint a szinte tökéletes, — de gyakran élettelen pozitív alakok.

Papp Ferenc pártos szemléletű, ügyes mesészöveg, a lényegyet felismerő író. Könyve élvezetes olvasmány. (Gergely Béláné)

Barabás Tibor:

RAKÓCZI HADNAGYA

Szépirodalmi Könyvkiadó

Barabás könyve egy új szép műfaj képviselője: irodalmi forgatókönyv, azaz egy — most készülő — film témájának prózai feldolgozása. Ennek a műfajnak sajátosságai: a képszerű ábrázolásmód, az események állandó, reflexiók nélküli pergése — jellemzik Barabás kis könyvét.

Az író célja: bemutatni, hogyan széledett népháborúvá Rákóczi szabadságharca. A központi szereplő, Bornemissa János, egyszerű katona Rákóczi seregében. Szülőfaluja, Réthe a labancok kezén s miközben falujáért harcol, amíg visszafoglalásában résztvehet — hőssé érik. Bátorságáért előbb strázsamester, majd miután egy sikeres járórvállalkozáson, »portyán« magát Stahremberg grófot, a labanc hadak fővezérét ejti foglyul, Rákóczi nevezi ki hadnaggyá. Sorsa azt példázza, hogyan forrt össze a nép sorsa a szabadságharccal, hogyan nyílt meg előtte az érvényesülés útja. — Bornemissa hű bajtársa, Fekete Mihály egy szegénylegényekből verbuválódott szabadsapat vezetőjeként harcol, amíg a néptől idegen tábornokot, Eszterházyt Bottyán generális váltja fel az északi hadak parancsnoklásában — ekkor Fekete is átlép egyre fejlődő, népesedő reguláris seregébe.

A regény azzal fejeződik be, hogy Bornemissa résztvesz szülőfaluja visszafoglalásában és régi szokás szerint násznagyával kéreti meg szerelmese kezét; a násznagy pedig maga Vak Bottyán. A lakodalom utáni napon azonban kivont karddal, dobpergéssel, »Pro libertate« felirású zászlók alatt további harcban indulnak a kuruc seregek.

A regény tehát a Rákóczi-szabadságharc felefele ívelő szakaszát ábrázolja

és noha az író gondosan figyel a friss, optimista és emberábrázolásban a népmesék tisztaságára emlékeztető stílusra, megvillantja azokat a tényezőket is, amelyek a szabadságharc bukását okozták. Így Inczédi földesúr, — a seregben ezredes — többre becscüli birtokait, mint a szabadság ügyét és árulóvá válik. A külföldi követek is csak addig biztosítják, vagy inkább csak ígérik Rákóczi-nak a segítséget, amíg kiderül, hogy nem egy fejedelem áll szemben egy császárral, hanem a nép vívja forradalmi harcát elnyomói ellen. Barabás mindenütt a reális társadalmi mozgatóerők összhatását ábrázolja s így teszi könyvét időszerűvé. (L. O.)

Kuczka Péter:

MINDENKINEK! MINDENKINEK!

Szépirodalmi Könyvkiadó

A költő így határozta meg kötetének műfaját: »Versfűzér a Magyar Tanácsköztársaságról«. Hárminc lírai, elbeszélő és balladisztikus versben eleve-níti fel az első magyar proletárdiktatú-rát.

»Férfiakat dalolok, kik meg sose hal-nak, de életük egyre erősebb, emlékü-k egyre telibb« — mondja első négy so-rában, és legjellegzetesebb jeleneteiben, rendkívüli sűrítettséggel, keményen vé-sett képekben, megrázó erővel e har-minc hosszabb, rövidebb versben meg-énekli a forradalmat, attól a nagy vára-kozásokkal telt perctől kezdve, amely-ben Európa fülébe eljutott a híre Lenin októberének és amikor mindenkire el-jutott a szovjet kormány első szava: »Legyen béke!«, és amikor ezektől a szavaktól szerte a világon megremegett az elkorhadt rend és új remény költö-zött a dolgozók szívébe. Kuczka látatja a frontokról hazaözönlő katonákat, az »őszirózsás« forradalmat, a pártot az újfajta különös emberekből, a dicsősé-ges március huszonegyedikét, amikor »feketül az utcán a felszabadult nép dolgos sokasága.«

A Tanácsköztársaság harcait apró je-lenetekben villantja elénk, de oly köl-tői erővel, olyan tömör képekben, hogy megérezzük az egésznek nagyságát. A fegyvert fogott népről és igaz vezetőinől: Rákosiról, Szamuelyről szólnak ezek a versek, történelmi hűséggel és a ma harcaihoz erőtadóan, szívbemarkolóan és jellemet formálóan.

Úgy érezzük, Kuczka méltó emléket állított azoknak a férfiaknak, kik meg sose halnak, akiknek tetteire épül a megdönthetetlen második proletárdikta-túra. (Z. V.)

ÚJ MAGYAR ELBESZÉLÉSEK

Szabó Pál: Csendélet a pusztán;

Cseres Tibor: Embernek próbája;

Vidor Miklós: Hazugság

Az Országos Béketanács kiadványat

A falu új arcának egy-egy vonását mű-tatja be Szabó Pál és Cseres Tibor. Szabó Pál meleg szívvel megírt elbeszélése kö-zéppontjában egy süketnéma árva pa-rasztgyerek, névszerint Takács Kari áll. Falun még ma is él a múltnak az a hie-delme, hogy aki süketnéma, az bolond is. Takács Karinak is ez a sorsa, mos-tohaszülei dolgoztatják, de mégsem ves-zik emberszámba, a gyerekek kicsü-folják, még a kutyák is megugatják. A falu határában fekvő gépállomás Kari számára is megnyitja az emberi élet, a boldogulás lehetőségét. Traktorista lesz, gyógypedagógiai iskolába küldik, hogy megtanuljon írni, olvasni, kapcsolatot tudjon teremteni embertársaival. Meg-indító költőiséggel ábrázolja Szabó Pál a szegény süketnéma mélybőljövő, szóta-lan, szemérmes szerelmét a gépállomás üdvöskéje, a szép szóke Borsos Erzsike iránt.

Cseres Tibor szép magyarsággal meg-írt novellája egy szekérvásárlás bo-nyodalmaival beszél el. A termelőszövet-kezet két tagjára, Csótira és Szondára bizza ezt a felelősségteljes munkát. Nemcsak azért, mert a szövetkezetben nekik van kerékpárjuk, — de a kocsi-vásárlás egyúttal próba is. Mindkettőjük-nek kifelé áll a rúdja a szövetkezetből. Ám amíg Szondát hanyagsága, rossz munkája miatt akarják kitenni, addig a Csótit ért vádak nem egészen jogosak: rossz beosztást kapott, ahol nem tud jól dolgozni, és a vezetőség sem kedveli erősen bíráló magatartása miatt. A vá-sárlás során a konkoly elválnak a búzá-tól. Bebizonyosodott, hogy Csóti szívé-n viseli a szövetkezet dolgait, méltó tagok bizalmára, Szonda pedig léhűtő, lusta, iszákos, mulatós ember, aki vásárlás közben is csak a saját hasznát nézi. A cselekmény középpontjában álló konflikt-us túlságosan mindennapi. Ezért a hiá-nyosságért bőven kárpótál a falusi élet részleteiben is hűséges rajza, a két éle-sen megrajzolt parasztfigura, a kocsi-vásárlás mulatságos, »kalandos« leírása.

Vidor Miklós elbeszélése egy nagyon időszerű kérdést dolgoz fel. Közvetlenebb agitációs jellegű írás, mint a két előbb ismertetett elbeszélés. Vidor kiskorúny-eles vádirata a kapitalista társadalom egyik jellegzetes bűnének, a magzat-elhajtásnak. Értékes Zsófi szegény

parasztlányt addig-addig környékezi a falu gazdag kulákjának fia, amíg enged a szép szavaknak és a megígért házasság reményében a fiú szeretője lesz. A szerelem meghozza a gyümölcsét, a fiú szülei azonban hallani sem akarnak a házasságról, sőt ráveszik a szegény »megesett« teremtést, hogy vétesse el a meg nem született gyermekét. A műtétet hozzászámított, avatatlan kezek hajtják végre, műhiba következtében Zsófinak többé nem lehet gyereke. Idővel a leány Budapestre kerülve, férjhez megy. Házasságát azonban megmérgezi az, hogy nem lehet gyerekek. A férj, Kudra Berci önzését mélyen sérti, hogy felesége leánykori botlásának szomorú következményeit csak három évi házasság után meri bevallani. Kudra, aki mérhetetlenül vágyik gyerek után, úgy érzi, hogy becsapták, felesége hazudott neki. Már-már felbőrl a házasság, amikor egy korán árvaságra jutott gyerek, akit a Kudra-házaspár örökbefogad, elűzi a család feje fölé tornyosuló felhőket. Vidor elbeszélése hasznos fegyvere államunknak és pártunknak a magzatelhajtás ellen vívott küzdelemben (M. G.)

Gorkij:

HÁRMAN

Új Magyar Könyvkiadó

Gorkij ezt a regényét 1900-ban írta és először az »Élet« című irodalmi folyóiratban jelent meg folytatásokban. (A cári cenzúra azonban nem sokkal később a folyóiratot betiltatta, elsősorban Gorkij regényének közzétételéért.)

Három fiatalember életútját rajzolja meg az író ebben a regényben. A történet kerete — Gorkij több regényében megfestette s »okurovi világ« névvel szinte fogalmommá tette ezt a tájat — a cári Oroszország egy eldugott, vidéki kisvárosának jellegzetes, egyhangúságba, mocsokba fúlt világa. Őt év választ el az 1905-ös orosz forradalomtól, s ez a regény — noha cselekményének egyetlen vonala sem mutat vagy utal közvetlenül 1905 felé — azt bizonyítja, hogy Oroszországban a századfordulón már szükségképp a forradalom felé mozdulnak a dolgok. Mindezt azzal bizonyítja közvetve is meggyőzően a regény, hogy olyan eretentő képet fest a korabeli Oroszország viszonyairól (megmutatva: mivé teszi az embert az a világ), hogy az olvasónak feltétlenül azt a következtetést kell levonnia: ez a rendszer nem maradhat sokáig háborítatlan.

Három gyermeket vet egymásmellé a sors. Ilja Lunyevet — apját gyujtogatás

vádjával száműzték —, Pável Gracsevet — apját, mert agyonverte feleségét, kényszermunkára küldték — és Jakov Petruhát, egy kapzsi, gonosz korcsmáros gyermekét. Mi vár ezekre a fiatalokra ott, ahol csak durvaságot, szennyet, erőszakosságot, bünt látnak maguk körül? Ahol a korcsmáros kirabolja még a koldust is, ahol gyerekleányokat adnak el szülőik gazdag kereskedőknek, ahol a nőknek sajátmagukat kell árulniuk, mivé lesznek ilyen életkörülmények között a gyermekek? Ilja és Jakov könyvekbe bújnak el a világ elől, míg tehetik, a vadóc Pável megszökik, éhezve kóborol, iskolába se járhat, őt az élet kemény öklöcsapásai »nevelik«. Jakov, a korcsmáros fia belefűl a könyvek álomvilágába, érzékenylelkű, de gyengeakarátú fiatalemberré serdül, aki nem tud egyenesen állni a lábán a sorsát alakító tényezőkkel szemben. Ilja Lunyev — ő áll a regény előterében — sorsa is hogyan alakul? »... Itt másféle a számvetés — mondja egyik gazdája, mikor elzavarja a munkából a fiút, egyenessége és vakmerősége miatt. — ... Ha csak egy becsületes, de kilenc csirkefogó, senki sem nyer... Az egy ember azonban elvész. Akik többen vannak, azoké az igazság... Így kell megítélni a becsületeséget.« Önzést, kapzsiságot látott maga körül Ilja s hiába világosfejű, fogékonylelkű fiú, a környezet hatása háttérbe szprította ezeket és olyan tulajdonságokat engedett benne érvényrejutni, amelyek aztán előidéztek életében a tragédiákat. »... Egész életemben nyakig piszokban jártam... mindig abba botlottam, amit gyűlölök... Soha sem találkoztam valakivel, akire örömmel nézhettem volna... Hát nincs semmi tiszta az életben?« Ilja Lunyev szavai ezek. Vagy másutt: »... De hát miért lennék jó? Ki simogatta meg a fejemet? ... Talán egyetlen ember akadt, aki szeretett... És az is egy ledér nő volt!«

A három ember közül egyedül Pável Gracsev élete mutat jó irányba, pedig talán ő indult legmélyebbről. Az ő élete lesz egyedül munkás élet, egyedül ő keresi munkával a kenyerét.

Gorkij tehetségének két lényeges vonása jut érvényre ebben az alkotásában is. Az egyik: az élet, ezen belül egy társadalmi rendszer minden lényeges jelenségét emberi sorsok alakulásának a tükrében megmutatni. A másik: a munka jellemformáló erejének ábrázolása Pável Gracsev életén keresztül.

Gorkij nagyon szerette ezt a munkáját, több átdolgozásban tökéletesítette. A magyar fordítás — ezé a kiadásé és az előbbié is — Havas András Károly munkája. (Sz. A.)

A. Golubjova:
AZ URZSUMI FIÚ

Ifjúsági Könyvkiadó

A. Golubjova az egyik legnagyobb forradalmár és államférfi, Szergej Mironovics Kirov gyermekekörét és ifjúságát dolgozta fel »Az urzsumi fiú« című könyvében.

Sz. M. Kirov (1886—1934) mintaképe volt az igazi bolseviknak. Már kora ifjúságától cselekvően részt vett a munkásmozgásban és élete végéig harcolt a párt céljairért.

Mindig a legveszélyesebb, legtöbb bátorságot és kitartást igénylő feladatokat bízta rá a párt. A Nagy Októberi Forradalom előtt Észak-Kaukázusban dolgozik az elmaradott népek öntudatra ébresztésén. Végigharcolja a polgárháborút. Nevéhez fűződik Asztrahánynak, a Volga vidék e kulcsfontjának védelme Gyenikin csapataival szemben. A szovjet hatalom megszilárdulása után hosszú éveket a leningrádi területi pártszervezet élén áll. Munkássága, szeretetreméltó egyénisége felkeltette a szovjet hatalom ellenségeinek gyűlöletét, vértanúként halt meg azért a szent ügyért, amelyért egész életében harcolt — a trockista árulók ölték meg 1934. december 1-én.

Az író Szergej Kosztrikov (Kirov eredeti neve) alakjában nem mindennapi ifjút állít elénk. A korán árvaságra jutott gyermek nyolcéves korától az urzsumi menhelyen nevelkedik. A menhely egyhangúsága azonban nem tudja elnyomni minden iránt való érdeklődését, tudásvágyát, amely arra ösztönzi pl., hogy állandóan olvasson bejárjon a város egyik könyvtárába és ott bújjá a könyveket és folyóiratokat. Bármilyen közönségszerepbe kerül, mindenütt szeretik; tanárai szorgalmáért, társai igazságszeretéért, segítőkészségéért, bátorságáért. Nem tűri az önkényeskedést, az ok nélküli kapott bántalmakat. Szembeszáll a városi fiúkkal, akik csúfolják, ütök-verik a gyöngébb menhelyi gyerekeket. Képzletét állandóan foglalkoztatja az utcájuk végében lakó »lázadók«, a politikai száműzöttek élete. Szergejt a polgári iskola elvégzése után, mint »rendkívüli képességekkel rendelkező tanulót« az urzsumi jótékony egyet küldi a kazanyi alsófokú ipari iskolába. Itt ismerkedik meg forradalmi érzelmű diákokkal, munkásokkal és a munkások szörnyű kizsákmányolásáról is így szerez közvetlen tapasztalatokat. 16 éves, mikor röplapokat sokszorosít, tüntetéseken vesz részt. 1904. augusztusában egy forradalmár diákkal Tomszkba utazik, hogy forradalmi tevékenységet fejtsen ki.

Idáig írja meg könyvében Golubjova

Kirov élettörténetét. Az író úgy rajzolta meg hősét, hogy ragyogó példaképként állhat az olvasók előtt. A könyv mégsem elégti ki teljes mértékben várakozásunkat. Nevelőhatását csökkentti, hogy az írónak nem sikerült a nagy tisztelettel övezett forradalmár öntudatra ébredésének éveit mélyen ábrázolni. A gyermek Kirov alakja sikerültebb, mint az ifjúé. A cselekmény is lehetne izgalmasabb, kevés benne a forradalmi romantika.

Szükség lett volna, hogy a könyvet ki-egészítsék Kirov életrajzával, hiszen alakja ifjúságunk körében még nem olyan közismert, mint a Szovjetunióban.

Ezek a fogyatékoságok azonban nem takarhatják el azt a szeretetet, amelyet az író hősé iránt érez és amely minden sorából kiérződik. Hiányosságai ellenére is vonzó és kedves olvasmánya lesz a 10—14 éves olvasóknak. (Csupkai Aladárné)

N. Volkov:

SZÍVÜGYÜNK,

Új Magyar Könyvkiadó

A szívügy — mely fölé Volkov könyve gyöngéden és sok szeretettel hajol — a szovjet kereskedelem ügye. De a közös, szép ügybe beledobognak egyszerűbb szívügyek is: bátor és emberséges, lelkes és szerelmes nők és férfiak apróbb bizonytalmai, harcai a tulajdon boldogságukért.

Mikor Lena Bajkova elindul útjára, még béke honol a szovjet földön. Kamenszk városának egyik élelmiszerboltjában kezdi mint takarintónó; de nemsokára a pult mögé kerül, kiszolgálónak. Szívós munkabírása, természetes okossága, lelkesége és ébersége arra készíti a területi kereskedelmi igazgatást, hogy egyre fontosabb és felelősségteljesebb feladatokat bizzon reá. Kitör a háború. A kereskedelemre új kötelességek hárulnak. Kamenszk folyójának túlsó partján jóformán pillanatok alatt gyárvaros nő ki a semmiből. A munkásokat élelmezni kell. A jegyrendszer tömörked bajlódással jár; százszerosan több tapintatra, talpraesettségre és ötletességre van szükség, mint annak előtte. A hátszág arcvonalának legforróbb pontjain bukkan fel Lena kedves alakja, lelkes arca. Mindenütt hősiesen vívja meg a maga kis csatáit. Közben belül is fejlődik, gyarapszik. Pompás komszomolka válik belőle. Mire beköszönt a győzelem nagy napja s döntő léptekkel elindul a háborút követő öt éves terv, megszüntetik a jegyrendszert és végrehajjtják a jólétet árasztó pénzügyi reformot: Lena büszkén szorítja szívéhez a párt tagjelöltségi könyvecskéjét és annak az —

áruháznak is beillő — fényes élelmiszert-boltnak a vezetője, mely a kereskedelem öszszövetségi munkaversenyének zászlaját nyeri el.

Közben legbenső szívügyére is napsugár hull. Vaktában tapogatózó szíve eleinte egy gyökértelen, cinikus és a bü-nözés határmezsgyéjén támolygó »szép-fiú« közelébe sodorta. De érzelmei csakhamar az üzlet vezetője felé fordulnak. Andrej Iljics talpig férfi, valóságos hőse a munkának. Nemsokára odakünn, a fronton is rettenthetetlen hős. Súlyosan megsebesül a gerincén és már-már azt hisszük, hogy örök életére nyomorék marad. Lena évekig nem hall felőle; azt hiszi, hogy hősi halált halt. Levele, melyben életjelt adott, elkallódik a silány, spekuláns, nyugatimádó Gronszkij kezén, akivel Lena oly bátran és szívósan szem-beszállt.

A félreértés tisztázódik. Lena röpiül Andrej Iljicsért. Az még mindig nyakig bepólyálva fekszik egy távoli kórházban. S amint egyre több fény árad a nagy megpróbáltatást kiállott hazára, egyre több hő és világosság jut a kedves emberpárnak is. Andrej Iljics egészségét talpraállítja az orvostudomány és élet-társának szeretete, derije, tűzön-vízen keresztül helytálló embersége.

A hősnő és a hős alakja körül a szerző sok-sok figurát vonultat fel. Színesen keveri a derekakat a silányabbakkal, ez öntudatosakat a tévelygőkkel, a lomhább tucatembereket az ügyért sikraszálló tisztultakkal. Az ügy, a szívügy, a oly gyakran lekicsinyelt szocialista kereskedelem. A szerző az alakjain és itt-ott kis-sé naivul szőtt bonyodalmain keresztül világít rá a szovjet kereskedelem küldetésére és a feladataiban rejlő szépsé-gekre.

Volkov egysíkúan, de fürgén, élénken ábrázolja szereplőit. A mélyebb elem-zésig nem jut el, de ez nyilván nem is becsvágya. Könyve igénytelen mű és ez a szerénysége igen rokonszenves. Egyet-len mozzanatával sem igyekszik túllépní célkitűzését: a szocialista kereskedelem ügyének szeretetteljes átlántálását az olvasó eszméletébe a könnyedén szótt mesén és a laza ecsetvonásokkal föl-vázolt alakok sokaságán keresztül. Egypár igazán meleg és közvetlen tájleírása szer-etétremléltó írói erényeket csillant meg. (K. P.)

FILMREGÉNYEK

Az Új Magyar Könyvkiadó sorozata

»Filmregények« címmel érdekes sorozatot indított útjára az Új Magyar Könyvkiadó. Kiváló szovjet filmek iro-dalmi forgatókönyveit bocsátja az olva-sók elé. A filmeket valamennyien jól

ismerjük: a »Lenin októbere«, »A párt-titkár«, vagy a »Kronstadti tengerészek« dolgozóink változatlanul élénk érdeklő-dése mellett, többszörösen felújítva ma is futnak filmszínházaink műsorán. Ez a tény már eleve biztosítja a sorozat kellő számú olvasótáborát.

A film a legszelesebb tömegekhez szóló művészet. Egy-egy magasszínvo-nalú alkotás, egy-egy kimagasló színészi alakítás hosszú időre mély nyomot hagy a nézőben, aki többször emlékezetébe idézi a film érdekesebb, tanulságosabb jeleneteit, biztatást vagy éppen útmuta-tást merít a főhősök cselekedeteiből.

Hány magyar dolgozó nő tanult bátor-ságot, határozottságot, a néphez és a párthoz való törhetetlen hűséget Alekszandra Szokolovától, »A nép vá-lasztotta« című film főhősétől. Alekszandra egyszerű parasztasszony. Háztartást vezet, gyermeket nevel, dol-gozik a földeken és csak a szovjetha-talom nyitja fel a szemét, adja meg neki a bátorságot ahhoz, hogy hallatni merje a szavát. Egyre nagyobb problémák elé kerül. A kolhoz elnökévé választják, férje elhagyja, az ellenség (amikor látja, hogy jól megállja a helyét), az életére tör.

Alekszandra Szokolova azonban nagy erőt érez maga mögött. A párt erejét és azt a tudatot, hogy a kolhoz vezetése, a falu jólétének emelése nagy feladat, amely egész embert kíván. Amikor a nép küldötteként a Legfelsőbb Tanács ülésén felszólal, ezt mondja: »Engem is megtanított a nép szeretni, óvni ezt a szeretetet, főleg pedig megérteni, mire van szüksége a népnek.«

A néző sokáig visszaemlékezik »A nép választotta« feledhetetlen, mélyen em-beri jeleneteire, a »Lenin októbere« le-bilincselő mozgalmasságára és a nagy forradalmár Lenin alakjára vagy a többi kiváló szovjet filmalkotás képeire.

Az olvasó pedig, aki kezébe veszi az irodalmi forgatókönyvet, újra átéli a cselekmény minden fordulatát, újra meg-érti a film nagy tanulságait...

A »Filmregények« című sorozatnak azonban nemcsak ez a jelentősége: felébreszti az érdeklődést más köny-vek iránt is. A film képszerűen rögződik az emlékezetben, aki a fil-met látta, jobban beleélte magát a regény cselekményébe is. Emlékez-zünk csak arra, hogy a »Távol Moszkvá-tól« filmváltozata mennyire megnövelte a regény amúgy is hatalmas olvasótábo-rát. A filmregények elolvasása után más, nagyobb regények hatása is mélyebb lesz. Az irodalmi forgatókönyvekkel te-hát tudatos és élményszerű olvasásra nevelhetjük a könyvtár látogatóit. Fel-

adatunk. hogy ezt a lehetőséget alaposan fel is használjuk.

Tartsuk szem előtt azt is, hogy a »Filmregények« minden egyes száma a szovjethatalom egy-egy jelentős korszakával foglalkozik. Helyes tehát, ha a füzetekkel együtt más, a szovjet élet hasonló korszakaival, jelentős eseményeivel foglalkozó regényt is olvasásra ajánlunk. Például »A párttitkár« forgatókönyve mellé válogathatunk a Nagy Honvédő Háborúról szóló gazdag szovjet regényirodalomból. Ajánlhatjuk Fagyjev Ifjú Gárdáját, Birjukov Sirályát, Beck Volokalamszki országútját stb.

A »Filmregények« a könyvtáros jó segítő társaivá válhatnak, hogyha helyesen használja fel őket. Örömmel üdvözölhetjük a kiadónak azt a kezdeményezését, hogy a filmekből vett képekkel illusztrálja a füzetek fedélapjait. (Rónaszegi Miklós)

Nyikoláj Nyikityin:

ÉSZAK HAJNALA

Új Magyar Könyvkiadó

A szovjet írók regényei nyomán méreteiben egyre hatalmasabb és részleteiben egyre gazdagabb történelmi körképként bontakozik ki a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és az azt követő külföldi katonai intervenció elleni honvédelem hősi korszaka. Nyikityin: Észak hajnala című, magyar fordításban most megjelent regénye az északoroszországi harcokat ábrázolja.

»Az angolok és franciák Oroszország északi részén szállították partra csapatokat, elfoglalták Archangelszket és Murmanszket, támogatták ott a fehérgárdisták lázadását, megdöntötték a Szovjethatalmat és »Oroszország északi kormánya« néven fehérgárdista kormányt alakítottak.« (SZK(b)P Története VIII. fejezet.) A párttörténetnek ezt az egy mondatát bontja ki Nyikityin magávalragadóan izgalmas, sokszínű regénnyé. A történelmi valóság és az írói fantázia szerencsés együttjárása az események hű krónikájává és ugyanakkor élvezetes olvasmányává teszi a regényt, amely ebben a művészi megoldásban szórakoztatva tanít.

1918 tikkasztó és nehéz nyarán alig másfél száz főnyi katonasortag hagyta el Petrográdot azzal a feladattal, hogy a Murmanszkban partraszállt angol csapatok által fenyegetett Archangelszk megvédésére siessen. Ettől a naptól kezdve a »pityeri« munkásokból, diákokból, volt katonákból összeverődött kis osztag sorsa egy a forradalommal. Milliók gondolatát mondja ki ütközet közben

Valerij Szergunyko, az egyszerű pétervári vas munkás: »... ha valaki azt mondaná nekem, hogy itt van, nesze neked száz élet, akkor én mind egy szálíg odaadnám a forradalomért. Becsületemre mondom, a nép csakis a fegyverek erejével vívhatja ki az új, boldog életet.« És az emberek, az északi tundra, a fagyos folyók, a komor fenyevesek népe mintha száz élete lenne, ragad fegyvert, hogy harcra keljen a nyílt csatamezőn és a földalatti mozgalomban a betolakodó idegenek s az ellenforradalmár fehérgárdisták ellen és adja életét, ki hősi harcban, mint Vinogradov, a pártmunkás, ki egyszerű, reménytelen szavakkal a száján, mint Nyesztyerov, az öreg paraszt, az angol tiszttal revolvere előtt, hűen a párthoz és a néphez, mint százak és százak, az angol kémelhárító kínzókamráiban.

Szinte filmszerű jelenetsorozatokban pergeti le Nyikityin regénye a közel húsz hónapig tartó, áldozattal és dicsőséggel teli északdvini hadjáratot az intervenciók ellen. Világos, tiszta stílusával, plasztikusan véssett jellemábrázolásával méltó emléket állít a történelem és a regény hőseinek: az egyszerű, dolgozó népnek. (V. V.)

Cezar Boliac:

VÁLOGATOTT MUNKÁI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Boliac (1813—1881) a román nép múlt századi forradalmi harcainak énekes és katonája volt. Magas eszmei tartalmú, a nemzeti, társadalmi fejlődésért harcba szálló versei, publicisztikai írásai a román nép forradalmi irodalmi hagyományainak legjelentősebb alkotásai közé tartoznak. Magyarul eddig csak néhány költeménye jelent meg a Román költők antológiájában. Ez a kötet, amelyet a román-magyar közös könyvkiadás keretében adtak ki, igazi jelentőségében ismerteti meg Boliac életművét a magyar olvasókkal.

Az ifjú Boliac figyelmét a haladó romantika és az utópista szocialisták alkotásai irányítják a társadalmi kérdésekre. A nép, elsősorban a parasztság, helyzetének megismerése, továbbá bekapcsolódása a nyerveves évek forradalmi mozgalmába: a hűbériség eltörléséért, a jobbágytömegek felszabadításáért, az ország demokratikus átalakításáért vívott küzdelem egyik kiemelkedő vezetőjévé teszi.

1848-ban a forradalom valóban demokratikus, plebejus szárnyán találjuk, küzd a román és magyar nép barátságáért, összefogásáért; igyekszik elhárítani a sovinszta izgatók emelte akadá-

lyokat, részt vesz Balcescunak Bommel és Kossuthtal folytatott tárgyalásain. A Bommel folytatott tárgyalás után írja »Testvéri Románia« című lelkes hangú költeményét: »Halljátok? A Nagy Tűzér — Új Romániát ígér! — Ausztria elbukott, — Román, lengyel és magyar — Láncot többé nem akar — S elűzi a zsar-nokot«.

Boliac politikai tevékenységétől elválaszthatatlan irodalmi munkássága. 1848 előtt a forradalom felé haladó események izzása csap ki verseiből. Igazi hangját, művészi alkotóerejét a népköltészet szabadítja fel. Nemzeti témák, nemzeti hang, a nép szükségleteinek kielégítése: irodalmi munkásságának jelszava és gyakorlata. Elutasítja magától a korabeli bojár költészet romantikus szenvelgését, az egyszerű nép hangján kiáltja az urak fülébe a parasztok, munkások tengernyi szenvedését. A román irodalomtörténet joggal hangsúlyozza kezdeményező és iránymutató szerepét a román nemzeti irodalom megteremtésében; — nem véletlenül tekintette Eminescu is elődjének.

A forradalom bukása után, az általános forradalmi apály időszakában radikalizmusa veszít erejéből, pesszimista hangok is jelentkeznek írásaiban, de továbbra is a demokratikus reformok harcosa marad.

A kötet összeállítója, Balla Ernő, Boliac legtanulságosabb, legjellemzőbb cikkeit, legszebb verseit gyűjtötte össze a kötetbe. A könyv megjelentetése — ebből a szempontból a kötetnek »A forradalom költője együtt a néppel« és »A román-magyar közös harc ügyéért« című része a legjelentősebb — fontos állomása annak az erőfeszítésnek, amelylyel könyvkiadásunk igyekszik megismertetni a magyar olvasókkal a népi demokratikus államok forradalmi kulturális hagyományait. (P. L.)

Antonín Zápotocký:

VÖRÖS FÉNYEK KLADNO FELETT

Szépirodalmi Könyvkiadó

Antonín Zápotocký regényének színtere, a »Vörös Kladno«, Csehszlovákia legforradalmibb bányászkerülete. Az I. világháború éveiben és a következő három esztendőben a kladnói szociáldemokrata bányászok — élükön a műben Tonda néven szereplő Antonín Zápotockýval — indítják el azokat a hatalmas népi tömegeket harci sorba állító megmozdulásokat, amelyek a zarnoki idegen uralom, az Osztrák-Magyar Monarchia leveréséhez, a Csehszlovák Köztársaság megteremtéséhez, a párt bal- és jobbszárnyának szétválásához, majd Csehszlovákia Kommunista Pártja megalakulásához vezetnek. A

cseh és szlovák munkásmozgalom történetének talán legjelentősebb és legkeményebb korszaka ez, — a próbát csak a nagy célt világosan ismerő, törhetetlen akaratú harcосok állhatják.

A féktelen kizsákmányolás, az éhínség gyötrelmei után, 1918. júniusában, a Köztársaság megalakulásakor a nép bizvást bízik egy új, jobb világban. Hamarosan kiviláglik azonban, hogy csak a cégtáblákat festették át, a régi urak a helyükön maradtak és az elnyomás — a tessék-lássék engedmények ellenére is — változatlan. Az igazi forradalmároknak több fronton kell most a fegyvert forgatniok: küzdenek azért, hogy a Köztársaság a szocialista és nem a kapitalista útra térjen, küzdenek a kormányba bekerült áruló jobboldali szociáldemokrata vezetők és az amerikai út, a reformok, a »lassú fejlődés« minden híve ellen, megvédik a nagyszerű bolsevik eszmét, a vad-rágalmak özönétől. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom eredményei nélkül a bizonyult történeti helyzetben sem a következő utat nem láthatnák pontosan, sem a mozgalom nem kaphatna az addig páratlan lendületre. A baloldal 1920. januárjában megmutatja megnövekedett erejét, amikor harmincegy volt császári uradalomban kitör a mezőgazdasági munkások általános sztrájkja, a bányászok, majd az egész munkásosztály támogatja harcukat. A helytállás legnehezebb ideje 1920 decemberében következik el: a mindig élenjáró Kladno vezetésével a dolgozók az egész országban általános sztrájkba kezdenek, amely már-már fegyveres felkelésbe torkollik. Az ellenforradalom a véglegesen kettészakadt szociáldemokrata párt jobboldalával szövetségbe leveri és kegyetlenül megtorolja ugyan a lázadást, de célt mégsem ér. A munkás-ság szolidaritása megizmosodik, bebörtönzött legjobbjaik irányításával elszántabban harcolnak a III. Internacionálé mellett, az árulók és ingadozók ellen, mint valaha. A »Vörös fények Kladno felett« egy ünnep krónikájával fejeződik be, 1921 május 15-ével, amikor megalakul Csehszlovákia Kommunista Pártja.

Antonín Zápotocký műve a szó szoros műfaji értelmében véve nem regény, írója az eseményeket dokumentumszerű hűséggel követi, de eszközei a szépirodalom nemes eszközei. Különösen a jellemábrázolásban kimagasló, hősei ismerős típusok és felejthetetlen egyének egyszerűségben. A nagyszabású történelmi téma schasem válik »szárazzá« Zápotocký kezén, humorral is színezi a súlyos, sorsdöntő fordulóok leírását. A baráti csehszlovák népet nemcsak igazabban ismerjük, de még jobban megismerjük Antonín Zápotocký művéből. (László Anikó)

Mulk Radzs Anand:

A KULI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Mulk Radzs Anand a mai India egyik legjelentősebb írója. Regényei hazájának központi politikai, társadalmi kérdéseivel foglalkoznak. Írásművészetét a népe emberibb jövőjéért vívott harc, népe jövőjébe vetett hit jellemzi. Népének szeretete vitte a békeharcosok soraiba is. A Béke-Világtanács nemrég Béke-díjjal tüntette ki irodalmi munkásságáért.

A magyar olvasók tavaly megjelent »Tealevél« című regényéből ismerték meg Mulk Radzs Anandot. Ez a regény az angol ültetvényeken rabszolgasorban dolgozó indiai parasztok kiszolgáltatott helyzetéről, szörnyű nyomoráról festett megrázó képet. Most megjelent »A kuli« című regénye talán még messzebbre viszi el az olvasót India társadalmi problémáinak megértésében.

A regény Munu, egy hindu parasztyerek tragikus sorsának balladai erejű története. Munu árvagyerek. Úgy-ahogy nagybátyja gondoskodott róla, de tizen-négy éves korában már magának kell megkeresnie kenyerét. Szolgaként hányódik ide-oda. Munkájáért éhezéssel, ütlegekkel fizetnek. Tanulni szeretne — falujában már megtanult írni-olvasni — vonzza a gépek világa, de a valóság az, hogy gazdái a legutolsó állatnál is kevesebbre nézik.

Egyideig gyárban dolgozik, szervezett munkások közé kerül. Itt kezdi először embernek érezni magát, itt mer először, ha bátoratlanul is, arra gondolni, hogy lehet kiút szörnyű életének nyomorából, kiszolgáltatottságából — és ehhez harc kell. Gyerektestét azonban másfél év alatt elpusztítja a rettenetes éhezés, az embertelen robot. És »egy valószerűtlen fehér, holdfényes éjszaka korai óráiban meghalt — életének áradata visszaömlött a mélybe«.

A kis kuli rövid, de annál több tapasztalatot, tanulságot hozó életútja mélyen bevilágít a két háború közötti India társadalmi problémáiba. A regény a lényegét megragadó igazi írásművészet tükrében mutatja az angol gyarmatosítókat, akik még a bennszülött értelmiségieket se hajlandó emberszámba venni, a gerinctelen, talpnyaló, romlott hindu burzsoáziát, munkások, parasztok, kulik nyomorúságát. »A kuli«-ban még aránylag keveset mond Mulk Radzs Anand arról, hogyan érik a népben a tiltakozás a gyarmatosítók és a hazai kizsákmányolók ellen, de feltűnnek olyan alakok, mint Móhan, a kis kuli pártfogója — akiben már él az új emberi öntudat, akiknek a soraiból majd kikerülnek a forradalmi mozgalom vezetői.

Mondanivalóinak sokoldalú gazdagsága, realizmusának leleplező ereje, emberábrázolásának ritka finomsága, különös, vonzó líraisága sokáig emlékezetes olvasmánnyá teszi Mulk Radzs Anand regényét. (P. L.)

Willy Bredel:

APAK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Az apák: az első munkásnemzedék, amelyet Marx és Engels nevelt s amelyet a II. Internacionálé vezetősége elárult. Az ő tragikus útvesztésükről szól Bredel kitűnő és nagyon jelentős regénye, amely egy trilógiának első, de önmagában is önálló része.

Bismarck híres szocialistaellenes törvényeinek nyomására a német szociáldemokrata párt illegálisba szorult és hogy szét ne szóródjék, a tagok különböző társadalmi egyesületekbe tömörültek.

A regény szereplői — egy kiterjedt munkáscsalád nagy művészi erővel ábrázolt rokonai és ismerősei köre — egy Májusvirágzás nevű takarékegyesület tagjai: A név arra kíván célozni, hogy a »szocdem« szellem él és virul. A II. Internacionálé vezetőségének következetlen és langyos politikája azonban olyan légkört teremtett, amelyben a forradalmi szellem csak fuldoklott. A Májusvirágzás is letért a »kiismerhetetlen« politika útjáról és működése kimerült a kerti ünnepek rendezésében, közös sörözésekben, kugliversenyekben... Ebben a »dérús, békebeli« légkörben eltorzultak az egykor nemes törekvések; a régi harcok egyre kicsinyesebb célok érdekében buzgolkodtak; akik barrikádharcra készültek tíz-húsz éve, most vigalmi elnökként, áltevékenységgel kábították magukat, mert iszonyodtak a felismeréstől, hogy utat tévesztettek.

1914-ben a szokásos nyári ünnepséget július végén rendezte a Májusvirágzás. A möltni tó partján folyt a sörözés, a tánc, a kávéhoz kuglófot ettek — »régii szép békeidők!« — s az osztrák trónörökös meggyilkolásának és a Monarchia ultimátumának hírére csak legyintettek: a párt majd »leszavazza« a háborút.

Néhány nap múlva, a regény egyik központi alakját, Brentent, háborúellenes magatartása miatt véresre verik a »szocdem« fellegráiban, a Szakszervezetek Házában, ahol valamikor a béke ügye volt az egyik fő programmpont. A szocdem-párt vezetősége hivatalos nyilatkozattal is az imperialista kormány mellé állott és most lelepleződött, hogy a

Májusvirágzás — társaival együtt — pontosan olyan nyárspolgári és tragikusan hasznavehetetlen, mint amilyen a neve. Az árulás, a rászedés műve az első világháború véres kalandjában koronázta meg önmagát, a II. Internacionálé önmaga állított ki bizonyítványt működéséről.

Bredel könyve a munkásmozgalom egyik legfontosabb szakaszát ábrázolja, azt a kort, amelyben a német mozgalom jelentette az emberiség legégetőbb kérdéseinek megoldását, de kudarcba fulladt. Az idevezető út ábrázolása hiteles és művészi magasszínvonalú, sőt megérteti a német szociáldemokrácia két évtizeddel későbbi kapitulációját is a fasizmus előtt. A könyvnek hiányossága azonban, hogy nem mutatja meg az 1905-ös orosz forradalom hatását. Az árulás létköre így túlságosan zárt, kiútalan és nem nyílik biztató perspektíva a proletárforradalom 1917-es döntő győzelme felé.

A könyv felvilágosító értékét nagyban emeli a végén található jegyzet, amely a kor jelentősebb politikai tényezőiről, vezetőiről közöl adatokat és tisztázza a korabeli politikai fogalmakat. (Lékay Ottó)

Mitchell Wilson:

VILLÁMOK KÖZÖTT

Szépírodalmi Könyvkiadó

Mitchell Wilson »Villámok között« című nagyigényű regénye egy fizikus-tudós pályafutásának 15 esztendejét öleli fel. A regény hőseit, Erik Gorint 1931-ben ismerjük meg, a munkanélküliségnek ebben a szörnyű esztendejében, amikor ez a 21 éves fiatalember, tele munkavágygal és tanulási készséggel, abban a kivételes szerencsében részesül, hogy elfoglalhatja gyakornoki állását a newyorki Columbia egyetem Fizikai Intézetében. És 1946-ban végződik a regény, abban az esztendőben, amikor az új világégés tervezői már előkészítik a hidegháborút, azzal a céllal, hogy annak előbb-utóbb nagyon is forró, valóságos háborúba kell torkolnia.

A 21 éves Erik még keveset tud az életéről, de amit lát, lerögzíti fogékony agyában és nem felejtí el. Kitörölhetetlen emlékként marad benne az a nyár, amely az egyetemre való belépését megelőzte. Kerestül-kasul utazott az Egyesült Államokon és mindenütt végtelen nyomorúságot, vergődést látott: munkanélküli és munkát hajszoló elcsigázott, lecsúszott emberekkel találkozott mindenfelé. Erik tehát jól tudja, milyen kivételes szerencse érte, hogy ilyen fiatalon rögtön álláshoz jutott. Ez a tudat azonban nem változtatja meg határozott, nyílt, céltudatos jellemét.

Csakhogy abban a világban, amelynek uralkodó vonása a mohó pénzszerzés, a nemes törekvésekkel és tiszta idealizmussal telített fiatal emberek előbb-utóbb óvhatatlanul szembekerülnek a nyers valósággal. Így történik ez Erikkel is. A cumberlanti egyetemre és az egész kisvárosra rányomja a bélyegét Regan professzornak, az egyetem dékánjának szelleme. Regan a könyv egyik legjobban megrajzolt figurája. Politikai és társadalmi szemléletében teljesen reakciós — afféle »100 százalékos amerikai« módjára gyűlöl minden bevándorlót, gyűlöl a négereket, antiszemita és kedveli a háborút »mert azon sokat lehet keresni«, amint ezt egyszer leplezetlen őszinteséggel bevallja. Eriknek és barátainak, a Hitler elől emigrált Fabermachernak és Traskernek az igazi tudományos munka lehetőségének századrészét sem adja meg. Hárman haladó tudósok harcba szállnak Regan ellen: és Regan győz.

Ez a vereség törést okoz Erik fejlődésében. Cinikus lesz és bátorsága is megkopik. Ekkor már családos ember és úgy látja: Amerikában csak az tudja biztosítani családjá jövőjét, aki nem húz ujjat a hatalmasokkal. Erik egy időre feladja nagy tudományos terveit és elszegődik szellemi bémunkásnak egy hatalmas ipari vállalathoz. Jellemének alapvető, becsületös vonásai azonban egy idő múltán mégis felülkerekednek — s nagy mértékben segíti az igazi út megtalálásában nagyszerű egyéniségű felesége, Savina. Erik végülis nem fél szemébe mondani az igazságot a nagy ipari vállalat elnökének, nem fél odadobni az állását és utána még egy nagy kísértést is van ereje visszautasítani. Ekkor már befejeződött a második világháború és a Wall Street urai meg akarják nyerni a maguk számára az atomfizikusokat. Erik nem áll kötélnek.

Most már pontosan látja: csak akkor maradhat becsületos, hű önmagához, a családjához és népéhez, ha ezt az utat választja: továbbra is »villámok között« élve, bátran visszaüt, megalkuvás nélkül szembeszáll azokkal, akik a tudósokat is a háborús szükségletek céljaira akarják dolgoztatni.

A békeharc irodalmának egyik érdekes, szép kötete Mitchell Wilson regénye. Vanak fogyatékosai is. Az író gyakran túlságosan elmerül hősei lélekrajzának elemzésébe, s csak igen halványan festi meg a háttérét. A társadalmi háttér rajza a kelleténél halványabb, de amit az író felvillant belőle, az becsületos és jó ábrázolás.

Ottlik Géza és Szinnai Tivadar színvalóan fordították le ezt az érdekes, új amerikai regényt, különösen Ottlik fordítása kiemelkedő. (Barabás Tamás)

Alekszandr Dimsic:
MARTIN ANDERSEN-NEXŐ
Művelt Nép Könyvtadó

Martin Andersen-Nexő, a »dán Gorkij« a nyugati világ egyik legnagyobb élő írója, a Kommunista Párt hűséges harcosa, a világbéke lelkes és hatásos védelmezője. Sok műve jelent meg magyarul a felszabadulás után, s ezek — »Hódító Pelle«, »Szürke fény«, »Vörös Morten«, »Elveszett nemzedék«, »Emlékeim« (életrajzi regényeinek első kötete) — sok könyvtárunk polcain ott sorakoznak és kedves olvasmányai olvasóinknak.

Dimsic részletesen foglalkozik Nexő életével, írói és politikai fejlődésével, alapos elemzésnek veti alá műveit. »A kultúra mesterei« sorozatnak ez a kötete komoly segítséget jelent számunkra, mert elolvasása után Nexő egész életművét egységesen, fejlődésében látjuk, sok problémát meg tudunk magyarázni az olvasóknak, amiket eddig nem láttunk világosan, a magyarul megjelent műveken kívül megismerjük többi alkotásait is.

Részletesen elemzi a szerző Nexő legfontosabb alkotásait, a »Hódító Pellé«-t, a »Szürke fényt«, a »Vörös Morten«-t és az »Elveszett nemzedék«-et. Ezek mind megjelentek magyarul is. Valamennyi kiváló harci eszköz a szociáldemokratizmus elleni küzdelemben. E művek megértésében komoly segítség Dimsic könyve.

E könyv elolvasása után sokkal világosabban áll az olvasó előtt a nagy antifaszista író csodálatos alakja, ki írói hitvallását így fogalmazta meg: »Az igazi művész tekintete a jövőbe irányul, nem pedig a múltba. Számomra az irodalomnak nincs önmagában értéke. Csak akkor kap súlyt és jelentőséget szememben, amikor előre viszi az emberiség szekerét«. (Török Bálint)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Majakovszkij:

GYEREKEKNEK

Ifjúsági Könyvtadó

»..Majakovszkij nagyon szerette a gyerekeket, és megbecsülte alkotásairól mondott véleményüket. A gyerekek is szívből szerették barátjukat, szerették verseit és dalait. Ha Majakovszkij élne, örülne annak, hogy ti szabad országban éltek, a nagy Szovjetunió gyermekeivel barátkoztok, szerettétek a Szovjetuniót, és a szocializmus építői lesztek Magyarországon... Nektek, kedves gyerekek,

szintén ismernetek kell a költő életét és alkotásait.« — Ezekkel a szavakkal adja ifjúságunk kezébe Klujev professzor bevezetője a most megjelent gyönyörű könyvet, amely Majakovszkij legkedvesebb gyermekverseit tartalmazza.

A könyvet forgatva, az embernek az az első gondolata, hogy lám, ahol először lett legfőbb érték az ember és a gyermekek jövőjének ügye legfontosabb közzüggé, ott a legnagyobb költőknek mindig tellett időből és szívből olyan alkotásokra, amelyekben a gyermekekhez fordulnak. Majakovszkijnak e kötetben foglalt gyermekversei azt bizonyítják, hogy a »szovjet korszak legnagyobb, leghatásosabb poétája« ugyanolyan hévvel igyekezett verseiben a gyermekeket a maguk gyerekdolgainak jó elvégzésére buzdítani, mint az egész szovjet társadalmat a soronlévő fontos feladatok elvégzésére mozgósítani. Nem gyűgött, mikor a gyerekekhez szólt, mesét mondott. De amit elmesélt, s ahogyan elmesélte, abban épp úgy jelen vannak költészetének legfontosabb jellemzői, mint bármely más alkotásában. Jól meghatározott erkölcsi tartalom, világos forma, gördülékeny stílus jellemzi ezeket a verseket. (Ámbár egyik-másik fordítás itt-ott döccen egyet. S alig lehető, hogy eredeti döccenők »átmentéséről« van szó.)

Egyik költeményben például arról beszél apa a fiának, hogy »mi a jó és mi a rossz.« A példák egyszerűek, világosak, meggyőzőek. »...Én ezentúl jó leszek s füttyülök a rosszra!« — mondja a vers végén a fiúcska. A következő vers egy egész kis állatkeret vonulat fel s a szép illusztrációkkal valóban hatásos része a könyvnek. (A könyv rajzait az orosz eredeti után Demjén Zsuzsa készítette. Ezek a rajzok szépek, kedvesek, vonzóvá teszik a könyvet. Nem tudjuk azonban, hogy épp az állatokról szóló versnél ott, ahol a szöveg krokodilt ígér — igaz, »vízbe bukott éppén« — miért ismételtlen két impozáns elefánt néz szembe a gyerekekkel?)

A munkáról több vers is beszél. A »Lángfaló-csodaló«-ban például megtudhatják a gyerekek, milyen sok munkával készül el egy gyermekjáték. A világitótorony munkájáról szóló vers így végződik:

»... Gyerekek
fények tornyok legyetek,
s mutassatok utat a
tévélygöknök éjszaka.«

A »Mi legyenek?« című versnek ez a tanulsága: »Mindenféle munka jó, tetszés szerint válassz!«

A kötetben szereplő verseket Devecseri Gábor, Fodor András, Gáspár Endre, Jékely Zoltán, Képes Géza, Lator László, Szabó Lőrinc fordította.

Bízást mondhatjuk, hogy ez a könyv, az utóbbi idők egyik legszebb, leghasznosabb könyve, amelyet ifjúsági könyvkiadásunk gyerekeink kezébe ad. (Sz. A.)

Murányi-Kovács Endre
és Zsuzsa:

A RÁKOSI-ZÁSZLÓÉRT

Művelt Nép Könyvkiadó

Murányi-Kovács Endre és Zsuzsa »A Rákosi-zászlóért« című ifjúsági regénye 1952 kora tavaszába viszi olvasóit. Egy leányiskola úttörő csapatával ismerkedünk meg a regény lapjain. A hetedik osztály élete csupa izgalom ezekben a napokban, mert Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapjára készülnek, méghozzá olyan ajándékot akarnak csinálni, amellyel sikerül elhódítaniok a fiúiskolától a jó tanuláért és magatartásért kapott Rákosi-zászlót. A zászló ugyan a fiúiskoláé marad, de a lányok a nemes verseny tüzeben megmutatják lelkük legbelsejét, kiderül, hogy ki az igazi úttörő, ki az igazi jótanuló és ki tud helytállni a nehéz feladatokban is.

Nemcsak a Hámán Kató-órsöt, Vágó Zsófit, Oz Jutkát, Kristóf Klárit, a sok vidám, kedves kislányt ismerjük meg, hanem szüleiket és otthoni környezetüket is. A derék Vágó Józsefet és a volt apácaival összejártató, bajtkeverő, végül disszidáló Frank-házaspárt. Eljutunk a földalatti vasút építkezéséhez is, megismerjük a repülőmodellöz kört, játszunk számháborút, végül pedig látjuk, hogyan vonulnak a vörös és nemzetiszínű zászlók alatt az úttörők május elsején a Sztálin-úton.

A könyv pontos keresztmetszetét adja a mai gyerekek életének, mégis hiányérzettel teszi le az olvasót. Mert mintha a történet nem élő gyerekekkel, hús-vér felnőttekkel történt volna meg, hanem gondolkodás útján előállított figurákkal. A szereplők minden mondatát, minden gondolatát a legnagyobb pontossággal előre ki lehet számítani. Hiába fordulatos a történet, mégis úgy hat, mint valami matematikai szabályok szerint előállított tétel. Nem érezzük az ifjúság frissességét, lelkes lobogását, hiába használja a szerzőpár a legszebb jelzőket.

F. Györfy Anna izléses illusztrációi egészítik ki a könyvet. (Sz. L.)

Jon Creanga:

FEHÉR SZERECSEN

Ifjúsági Könyvkiadó

A román népmesevilágba vezet el bennünket a szép kiállítású könyv. Már az első mondatok után elfogja az olvasót a mese varázsa és az utolsó mondatig fogva

tartja. Érdeklődéssel kísérjük figyelemmel a legkisebb fiú csodálatos kalandjait és vele örülünk, amikor elnyeri a császári trónt, sok kedves mesealak, tündér és egy táltos segítségével legyőzi a gonoszt és megkapja a szépséges császárkisasszony kezét.

A mese menetét élénkíti a sok kedves rigmus, évszázadok tapasztalataiból lezúrt népi bölcsesség versbe foglalása. A szépen csengő mondatok hozzájárulnak ahhoz, hogy a könyv egészében élvezetes olvasmány legyen a gyermekek számára.

Egy alapvető hibát azonban az előszó írójának, de a kiadónak is fel kell rónunk. Azt ugyanis, hogy ncha részletesen elmondja, hogyan került sor a mese megírására, mi készítette Jon Creangát, a jassi-i szegény tanítót a mesélésre — azt nem írja meg, hogy ez a mult században történt. Már pedig lényeges volna, hiszen a mese át-meg át van szöve a megváltoztathatatlanba vetett hittel, beletörődéssel és a tájékozatlan olvasót ez bizony félrevezetheti. Ha nem tudjuk a megfelelő korba helyezni a könyvet, furcsa képünk alakul a román meseirodalomról. Csupán annyi utalás van az előszóban — amely egyébként igen poétikus — a mult századra, hogy Jon Creanga, Eminescunak volt a barátja. Ez azonban a meseirodalom közönsége, a kisgyermek számára nem mond meg mindent.

A könyv fordítása Sütő András avatott tollát, rajzai Coca Cretoiut dicsérik. (Szi-lági Lilla)

Prisvin:

ERDŐZSONGÁS

Ifjúsági Könyvkiadó

Mihail Prisvin, az idősebb szovjet író-nemzedék egyik kiemelkedő alakja. Válogatott elbeszélései, karcolatai meggyőznek arról, hogy természetábrázolásában ott él a nagy orosz realisták hagyománya. Közvetienhangú írásai nyomán szinte magunk előtt látjuk az erdők, mezők, vizek életének nagy ismerőjét, a nyolcvanéves író, a kedélyes, tudós nagyapót, vadászpuskájával, kutyáival. Írásai: versek prózában. Prisvin a természet költője, megfigyel egy-cgy természetrezdülést és megsejdi a jelenségek közötti finom összefüggéseket.

A kötet első fejezete, a »Csudacsali«, már megjelent magyarul. Ennek az elbeszélésnek a szereplői: a mocsár, növények, állatok és két gyerek, két testvér. A Nagy Honvédő Háború két kis árvája elindul mocsári édes bogyót szedni. Eltévednek, az egyik gyerek, a kis Misa, majdnem elpusztul. Egy kutya menti meg és Misa megöli a kutyára vadászó vén farkast, a

környék rémét. A mesterien szerkesztett, csodálatosan szép költői elbeszélés azt sugározza, hogy a szeretet megsegít, erőt ad.

Az »Erdei harmatcseppek« a természet életének lírai naplója. Ezek az apró írások — költemények prózában — egy esztendő változásait, magát az élő, ezerszínű-arcú természetet érzékeltetik. Egy helyen ezt írja: »A patak útja az erdőn át harcok hosszú sorozata, s így születik meg itt az idő... S a harc egyre folyik s a harcok során születik meg az élet és az öntudat... Mert ha nem volnának lépten-nyomon akadályok, a víz egyszerűen lefutna és nem volna sem élet, sem idő.« Gyönyörű gondolat s kifejező írója harcos, materialista szemléletű.

A »Jegyzeteim« és a »Madárlátta cipő« — kis történetek sorozata. Ezekben a fejezetekben kibontakozik Prisvin egészséges emberi derűje, csendes humora. Ezeknek az írásoknak a témája a természet és az ember kapcsolata.

A »Vadászat« és a »Vadászkutyák« — a két utolsó fejezet, Prisvin vadászélményeiről szól. »A mi vadászátunk első sajátossága — írja — a bajtársi szellem. A második az, hogy sohasem tévesztjük szem elől a természetnek, azaz hazánk növény- és állatvilágának védelmét... Ifjúságunknak egyszerű vadászból clyan vadásszá kell képeznie magát, aki védelmezője a természetnek és hazájának.«

Prisvin írásainak ez a vezetőgondolata s nyilván az a célja az Ifjúsági Könyvkiadónak is, hogy ifjúságunk tanulja meg szeretni és védeni a természetet, gazdagítani érzésvilágát, nevelni megfigyelőképességét. (Lóránd Lajos)

I. D. Vasziljenko:

CSILLAGOSKA

Ifjúsági Könyvkiadó

A »csillagocska« az önműködő kombájn 4.175 alkatrészének egyike, amely a tengelyek közötti mozgást közvetíti. Sok új kombájnra van szükség a Szovjetunióban és sok munkáskézre, amely az ilyen csillagocskákat esztergálja. Lányok és fiúk, ipari tanulók vállalják határidőre a kis alkatrészek elkészítését. Ezek a fiatalok a regény hősei.

A történet magva a csillagocskáért vívott munkaverseny az egyéni versenyen túl kiszélesedik a fiúk és lányok, csoportok közötti versennyé. Ez fokozza munkájuk lendületét és fejleszti egyéni képességeiket is.

Több kedves epizód teszi színessé a könyvet. Így Petro története: hogyan lesz a csavargó cigánygyerekből a kollektíva harcos, dolgozó tagja. Vagy a fia-

talok segítőkészsége az öreg, beteg Gleb Ivanovicsnak, aki szeretettel és tapasztalatátadással hálálja meg a fiataloknak a kocsit, amelyet tőlük kap.

Ebből a könyvből jól megismerhetjük az ipari tanulók életét, látjuk, hogy hibáikat sokszor társaik magatartása, példaadása kedvezően megváltoztatja. Az egymással szembenálló Maruszja és Pável is a munkán keresztül kerülnek egymás mellé és lesznek barátokká, mert egyforma lelkesedéssel és tehetséggel végzik dolgukat.

Hiányossága a könyvnek, hogy nem eléggé egységes, az epizódok szétesővé teszik, ami kisregénynél különösen hiba. A könyv azonban olvasmányos, hangja kedves és közvetlen. Elsősorban a fiataloknak, a magyar ipari tanulónak ajánlható. (Laczházi Judit)

EGYÉB IRODALOM

Sahov:

A TŰZMADÁR NYOMÁBAN

Művelt Nép Könyvkiadó

A könyv szerzője részt vesz egy expedícióban, melynek feladata, hogy a Kaukázusban talajkutató vizsgálatokat végezzen, s megvizsgálja a legelőket és a legelőre fásításra alkalmas területeket.

Sahov elindul hivatalos útjára, bejárja a tundrákat, a tajgát, a »szűz hegyeket«, sivatagokat, s amit a látottakból, hallottakból, tapasztaltakból, fontosnak, lényegesnek, érdekesnek talál, azt elmeséli nekünk.

Az igazi tudós nem zárkózik be szakmája szűk kereteibe, hanem számbaveszi az élet összes feltételeit, megismeri a természet életét és az ember fejlődési lehetőségeit adott környezetében. Sivatokok fásítása, legelők nemesítése mind olyan eredmények, amelyek eléréséhez a természetadta környezet befolyásolásán keresztül, ehhez pedig az emberi jellem fejlődésén, a magasabbrendű emberi értelmén keresztül vezet az út.

Sahov minderre igen nagy súlyt fektet, s nagy figyelemmel lejegyzí idevonatkozó észrevételeit, amelyek tudományos és egyáltalán nem vesélytelen útján elkísérik. Az olvasó ezáltal izgalmas kalandok, lebilincselő tapasztalatok részesévé válik.

Az a Sahov, aki kaukázusi expedíciós útjára indul, növénytermesztő szakember ugyan, de az a Sahov, aki ezt a színes, izgalmas, szívhez szóló és mélyen humanista útleírást megírta, író, olyan író, akinek a gondolatai és érzései valamennyiünk gondolataivá és érzéseivé válnak. Sahov útleírásának egyes fejezeteiben (mint pl. a

»Téli madárszálláson«) a természet és az ember élete közötti harmóniának olyan ihletett áblázolásáig jut el, amely már a költészettel határos. Könyvének sok helye Turgenyev vadászfeljegyzéseit juttatja eszünkbe. Csakhogy amíg a nagy orosz klasszikus, a forradalmi demokrata Turgenyev a maga korának társadalmát leleplező kritikáját adta a természet életével egybeolvadt egyszerű emberek nyomorúságának feltárásával, addig Sahov a végtelen nagy szovjet hazához teljes eszméletükkel ragaszkodó emberek egyszerű és tiszta gondolat- és érzésvilágát fedezi fel olvasói számára. (Reményi Béla)

M á t y á s F e r e n c :

AGITÁCIÓS MUNKA AZ ÜZEMI KÖNYVTÁRAKBAN

Népszava Könyvkiadó

A Könyvtáros legutóbbi száma V. N. Gyenyiszjev »A tömegkönyvtár munkája« c. művével kapcsolatban megállapította, hogy ezt nemcsak a falusi, járási és megyei könyvtárosok tanulmányozhatják haszonnal, de a könyvben elmondottakat az üzemi könyvtárak is — úgyszólván módosítás nélkül — alkalmazhatják. Mátyás Ferenc »Agitációs munka az üzemi könyvtárban« című, a Kultúr munkások Könyvtára sorozat új füzetének megjelenése után most elmondhatjuk, hogy az ebben előadottakat viszont nemcsak az üzemi könyvtárosok, hanem a falusi, járási és megyei könyvtárak dolgozói is felhasználhatják agitációs munkájuk során.

A füzet egyszerű, tiszta nyelven ismereti a könyvtári agitáció különböző formáit. Írója azonban nem elégszik meg azzal, hogy áttekinthető, jól tagolt rendszerbe foglalva tárgyalja az egyéni agitáció, könyvszemlék, könyvismertetések, arktéck, irodalmi esték, könyvkiállítások és plakátok kérdéseit, hanem ezeket az agitációs módszereket a hazai üzemi könyvtárakból vett példák egész sorával világítja meg. Ezeknek a példáknak az eredményeként az olvasó — ez esetben a könyvtáros-olvasó — amellett, hogy a tárgyalt kérdésekről módszeres tájékoz-

tatót és munkájához gyakorlati útmutatót kap, egyúttal megismerkedik az egyes magyar üzemi könyvtárak kezdeményezéseivel, eredményeivel is.

Már ennek az igen jellemző vonásnak az alapján is megállapíthatjuk, hogy Mátyás Ferenc helyesen használta fel a példamutató szovjet könyvtartudományi irodalom tapasztalatait. Még inkább kitűnik ez a füzet eszmei mondanivalójából, mely a könyvtáros legfontosabb feladataként az olvasó nevelését jelöli meg. »Az olvasó nevelése politikai munka, — írja —, a könyvtáros feladata. A könyvtárosnak ezt a munkát tervszerűen kell végeznie.« Az »Agitációs munka az üzemi könyvtárban« legfőbb hiányosságát éppen abban látjuk, hogy a tervszerűség konkrét példájának az ismertetésével — egy üzemi könyvtár évi agitációs tervének legalább is felvázolásával — adós marad.

Bizonyára a füzet szűkreszabott terjedelmével magyarázhatjuk ezt is, csak úgy, mint a többi hiányosságot. Azt például, hogy amikor az ankétok hibáit jelzi, ezeket nem részletezi, holott nyilvánvalóan hasznos lett volna itt a kritika egy vagy több konkrét példára alkalmazva (11. old.). Jobb lett volna az is, ha a határozott példákkal, amelyekből sokat tanulhat a könyvtáros, nem bánik olyan takarékosan.

Igen jó ötlet volt néhány könyvkiállítás, illetve egyszerűbb tárló fényképét mellékletként közölni, a füzet »Függelék«-ében feltüntetett bibliográfiákat ugyancsak haszonnal forgathatják a könyvtárosok, akik közül sokan jogosan kérdezhetik azonban meg, hogy miként került a »Harc a jobboldali szociáldemokrácia ellen« bibliográfiájába Courtade »Jimmy« c. regénye, mely egyáltalában nem ebbe a témakörbe tartozik, hanem arról szól: miként válik egy amerikai dolgozó békeharcosná.

Az »Agitációs munka az üzemi könyvtárban« egészében nemcsak hasznos segédkönyv, de kiadása igen helyes kezdeményezés is. A magyar könyvtárosok örömmel vennék, ha a Kultúr munkások Könyvtárának minél több füzete foglalkozna a magyar könyvtárügy egyes részletekérdéseivel. (Murányi-Kovács Endre)